

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.15](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.15)

УДК 336.14

*Л. В. Лисяк,
д. е. н., професор,
професор кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
ORCID ID: 0000-0003-2948-7089*

*Я. І. Петрова,
аспірант кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
ORCID ID: 0000-0002-8114-668X*

*П. Р. Цюп'як,
магістрант кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
ORCID ID: 0000-0002-6602-6516*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

*L. Lysiak
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of State, Local and Corporate Finance,
University of Customs and Finance*

*Ya. Petrova
Postgraduate student of the Department of State, Local and Corporate Finance,
University of Customs and Finance*

*P. Tsiupiak
Master's student of the Department of State, Local and Corporate Finance,
University of Customs and Finance*

FINANCIAL PROVISION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: STATUS AND IMPROVEMENT DIRECTIONS

У статті досліджено стан фінансового забезпечення вищої освіти в Україні за останні роки. Розроблено напрями державної політики щодо покращення фінансування освіти, що вплине на підвищення якості освітніх послуг. Доведена необхідність активізації інвестиційної політики у напрямі залучення приватних інвестицій у сферу вищої освіти, а також запровадження стабілізаційних заходів, використовуючи інструментарій бюджетної та податкової політики. Окреслено потенційні внутрішні та зовнішні резерви розширення джерел фінансування вищої освіти. Наголошено на необхідності: розширення фінансової автономії ЗВО як чинника, що сприятиме підвищенню відповідальності за ефективне використання власних та залучених коштів; посилення фінансового контролю за результативним використанням ЗВО бюджетних коштів у аспекті підвищенню якості освіти та ефективності функціонування закладів.

The issue of higher education institutions financial provision at the present stage of society development is extremely relevant, as economic crisis deepening, limited business activity, rising unemployment, budget deficits and other COVID 19 pandemic negative consequences have changed the functioning conditions and narrowed higher education funding.

The purpose of the article is to assess the higher education financial support in Ukraine and outline the directions of public financial policy to improve it during financial and economic instability.

The analysis of the higher education funding sources structure and expenditures of the Consolidated Budget of Ukraine during the last five years allowed identifying the trends in Ukrainian higher education financial security.

The comparative analysis of education financing in Ukraine with individual countries of the world (Poland, Slovakia, Hungary, Turkey, Austria, the Czech Republic, Slovenia, and Lithuania) is carried out. Found that the level of education financing per one person receiving educational services in Ukraine is much lower. The directions of the state education financing improvement policy which will influence educational services quality increase are developed. The need to intensify the investment policy to attract private investment to higher education is proven, as well as the introduction of stabilization measures of public financial policy, using the tools of budget and tax policy. Potential internal and external reserves for higher education funding sources expanding have been identified. Both their potential financial capacity and higher education institutions financial support increasing limits are shown. Possibilities of using certain internal reserves in the current period and in the future to HEIs expand financial support are outlined.

The need to strengthen the following vectors of Ukrainian higher education institutions development is emphasized: the first is their financial autonomy expansion as a factor of increasing responsibility for own and borrowed funds efficient using; the second is institutional support of the mechanism of providing educational grants, stimulation of gifted youth learning grant financing by business expansion; the third is strengthening the state financial control over the budget funds effective use by institutions in terms of improving the quality of education and their operation efficiency.

Ключові слова: вища освіта; державна фінансова політика; фінансове забезпечення; видатки бюджету; джерела фінансування; резерви.

Key words: higher education; state financial policy; financial provision; budget expenditures; sources of funding; reserves.

Постановка проблеми. Зміцнення і розвиток освітнього потенціалу є ключовою передумовою прогресивного розвитку кожної країни та невід’ємним компонентом забезпечення суспільного добробуту. Про справедливість такого твердження свідчить підвищена увага до розвитку освіти урядів різних країн, міжнародних організацій, наукової спільноти. Вища освіта є основою людського розвитку, сприяє набуттю знань, навичок і компетенцій, що формують майбутнього фахівця, зміцнюють людський потенціал держави, ефективно задіяння якого сприяє прогресивному інноваційному розвитку суспільства, науково-технічному прогресу, підвищенню продуктивності праці, покращенню якості життя. Водночас, прогресивний розвиток вищої освіти можливий лише за умови належного її фінансування, обґрунтованого, дієвого і ефективного поєднання освітньої і фінансової політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики фінансування вищої освіти присвячені праці вітчизняних вчених М.Білінець [1], Т.Боголіб [2], З. Варналія [3], О.Тулай [12]; пошуку альтернативних джерел фінансування вищої освіти та вдосконалення механізмів фінансування – праці Ю.Коваленко та Л.Вітренко [4], С. Обушного і В.Кучеровської [6]; забезпечення фінансової автономії ЗВО – І. Лютого, О.Білявської, Г.Поляновського [5]; державної фінансової політики забезпечення та фінансово-бюджетного регулювання розвитку вищої освіти – І.Чугунова і С. Качули [13], І.Чугунова і Л.Козарезенко [14]. У роботах зарубіжних авторів S. Al-Samirai, P. Cerdan-Infantes, J. Lehe [17] та E. W. Miningou [20] піднімаються питання участі держави у фінансуванні освіти. Водночас, необхідно зазначити, що в умовах нестабільності макроекономічного середовища підвищеної уваги потребують питання удосконалення державної політики у сфері фінансового забезпечення вищої освіти. Питання значно актуалізується на сучасному етапі розвитку суспільства, який характеризується поглибленням економічної кризи, обмеженням ділової активності,

звуженням податкової бази, значним дефіцитом бюджету та іншими негативними наслідками пандемії COVID 19 і відповідно зміною умов функціонування та фінансування вищої освіти.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка стану фінансового забезпечення вищої освіти в Україні та окреслення напрямів державної фінансової політики щодо його удосконалення в умовах фінансово-економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Освіта у суспільстві в цілому та вища освіта зокрема відіграє вирішальну роль у формуванні людського та соціального капіталу, а рівень та якість освіти визначають здобуті професійно-кваліфікаційні навички, характеризують здатність навчатися впродовж життя, сприяють підвищенню конкурентоспроможності випускників навчальних закладів на ринку праці, підвищенню їх індивідуальних доходів та зростанню добробуту населення країни в цілому, сприяють інноваційному розвитку суспільства, розвитку економіки знань тощо. Належне фінансове забезпечення вищої освіти впливає на її ефективне функціонування, якість освітніх послуг, які надаються закладами вищої освіти (ЗВО), а фінансове регулювання сприяє реалізації державної фінансової політики в освітній сфері [13; 14].

Аналіз структури джерел фінансування вищої освіти свідчить про доволі обмежений їх перелік (табл. 1). Дані табл.1 демонструють, що у структурі фінансування ЗВО (університетів, академій, інститутів) переважають кошти державного бюджету та фізичних осіб, окремо не враховуються отримані на навчання гранти та кредити.

Таблиця 1.
Структура джерел фінансування навчання студентів у ЗВО України

Показник	Університети, академії, інститути				Усього ЗВО			
	2010/ 2011	2015/ 2016	2018/ 2019	2019/ 2020	2010/ 2011	2015/ 2016	2018/ 2019	2019/ 2020
Питома вага студентів (%), які навчаються за рахунок коштів								
державного бюджету	38,6	47,2	43,1	42,3	38,3	45,6	39,2	37,9
місцевих бюджетів	0,7	1,1	1,0	0,9	3,8	4,9	7,7	8,4
юридичних осіб	0,4	0,7	0,5	0,2	0,4	0,6	0,5	0,2
фізичних осіб	60,3	51,0	55,4	56,6	57,5	48,9	52,6	53,5

Джерело: [7]

В умовах реформи фінансової децентралізації та поступового зміцнення фінансового потенціалу адміністративно-територіальних утворень у цілому зростає частка місцевих бюджетів у фінансуванні навчання студентів у ЗВО, що відображає зростання бюджетних асигнувань на фінансування коледжів, технікумів, училищ. Фінансування університетів, академій, інститутів здійснюється переважно із державного бюджету. Загалом, кошти державного та місцевих бюджетів в 2019-2020 навчальному році склали 43,2 % у загальному обсязі фінансування вищої освіти в Україні, що відповідає рівню 2018-2019 навчального року, водночас, на 5 % нижче за рівень 2015-2016 навчального року. Це пояснюється повільною трансформацією механізму фінансового забезпечення вищої освіти, зокрема практики фінансування мережі освітніх установ, відтак саме держава довгі роки стримувала розвиток ЗВО, обмежуючи їх самостійність та фінансову автономію. У структурі джерел фінансування навчання в університетах, академіях, інститутах вагомою також залишається частка фізичних осіб, яка коливається у межах 60,3% (максимальне значення, 2010/2011 навчальний рік) до 51,0% (мінімальне значення, 2015/2016 навчальний рік). Це доволі високий показник. Для порівняння, наприклад, у Литві та Словаччині приватне фінансування та залучення приватних інвестицій у вищу освіту складає більше 25% у загальній сумі фінансування.

Фінансове забезпечення вищої освіти у сукупності з фінансовим регулюванням є підсистемами загального механізму її фінансування, що поєднує відповідні фінансові відносини, джерела, форми, методи, інструменти та важелі. Для оцінки державного впливу та фінансового забезпечення використовують відношення загальних видатків на освіту до ВВП країни. В Законі України «Про освіту» зазначено, що держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 відсотків ВВП за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством. Фінансування освіти із зведеного бюджету України (далі - ЗБУ) та його частка у ВВП свідчить, що нормативні вимоги щодо забезпечення всієї освітньої галузі загалом наближаються до граничного розміру, але не досягли його (рис. 1).

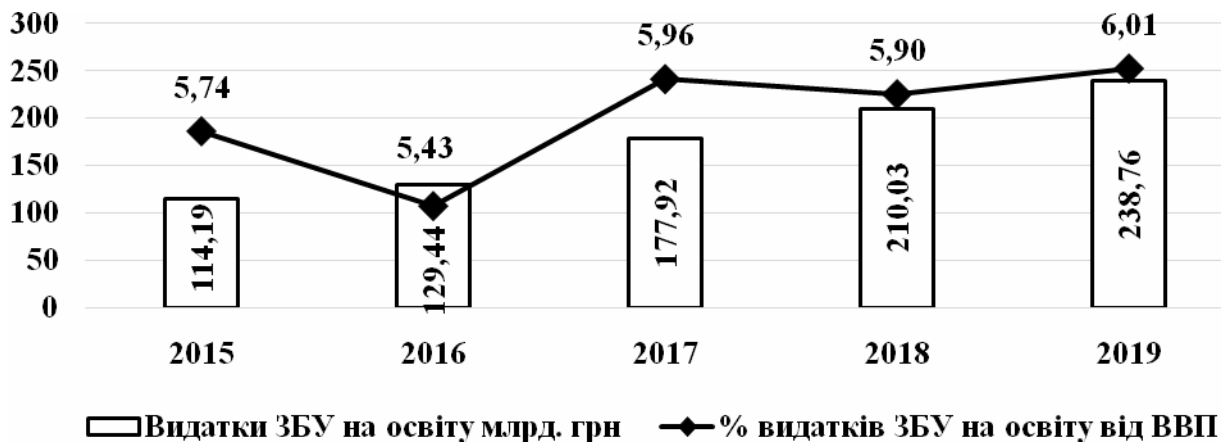

Рис. 1. Динаміка видатків Зведеного бюджету України на освіту

Джерело: складено на основі даних [6]

У абсолютному вимірі в 2019 році спостерігається підвищення видатків ЗБУ на освіту на 28,73 млрд грн. у порівнянні з 2018 роком. Разом з тим, фінансування вищої освіти залишається нестабільним і демонструє певне зниження. Так, у 2019 році у відсотковому вираженні воно зросло на 0,05 %, але якщо порівнювати з 2015 роком, то спостерігається зменшення на 0,27% (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка видатків зведеного бюджету України на вищу освіту

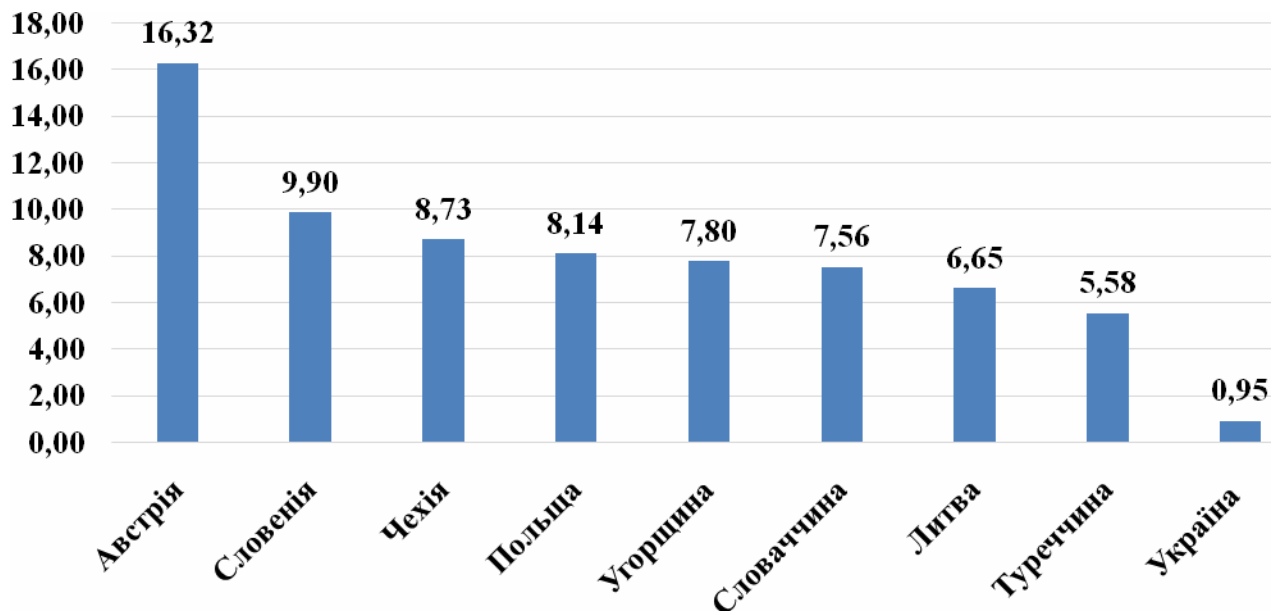
Джерело: побудовано на основі даних [6; 7]

Незважаючи на те, що за аналізований період (за 5 років) ВВП зріс майже у двічі, інфляційні процеси були досить стрімкими, а курс долара – нестабільним, відтак реальна купівельна спроможність національної грошової одиниці – гривни - зменшилася [7]. Тобто, зростання видатків ЗБУ на вищу освіту є незначним, підвищення видатків ЗБУ в 2019 р. нівелювалося інфляцією. Тобто, враховуючи інфляційні процеси, зростання видатків бюджету не в змозі задовольнити потреби ЗВО у фінансових ресурсах.

Т. Ящук зазначає, що зміни на макрорівні та мікрорівні впливають на фінансове забезпечення закладів вищої освіти [15, с.10], О.Тулай звертає увагу на вплив бюджетної децентралізації на розширення джерел фінансування освітньої сфери [12, с.173]. Ці та інші дослідження свідчать про необхідність врахування у процесі вироблення державної фінансової політики не лише локальних проблеми, які наявні у сфері вищої освіти, а й результати оцінки впливу макроекономічних, політичних, соціальних та інших внутрішніх і зовнішніх факторів.

Видатки на освіту в Україні у відсотках від ВВП є значно вищими ніж середнє значення обраних для порівняння країн ОЕСР (Австрії, Словенії, Чехії, Польщі, Угорщини, Словаччини, Литви, Туреччини), що пояснюється ширшою диверсифікацією джерел фінансування вищої освіти. Світовий досвід свідчить, що диверсифікація джерел фінансування вищої освіти і урізноманітнення фінансових потоків є необхідною умовою запровадження ринкових механізмів фінансування у сфері освіти [19].

Для кращого розуміння стану фінансування вищої освіти варто порівняти рівень видатків на освіту у ВВП в Україні та інших країнах у розрахунку на одну особу (рис. 3).

Рис. 3. Рівень державних видатків України та країн ОЕСР на освіту у розрахунку на одну особу, що отримувала освітні послуги, 2018 р., тис. дол.

Джерело: побудовано на основі даних [6;7; 19]

Рівень фінансування у розрахунку на одну особу, що отримує освітні послуги в Україні є одним з найнижчих серед порівнюваних країн. Якщо в Україні цей показник становить близько 1 тис. дол., то у Польщі, Чехії, Угорщині, Словаччині на одну особу у сфері освіти припадає близько 8 тис. дол., в Туреччині та Литві - близько 6 тис. дол., у Словенії - близько 10 тис. дол., в Австрії – більше 16 тис. дол [19]. Такий низький рівень фінансування в Україні свідчить про складність у забезпеченні проведення освітнього процесу належної якості. Відтак, вітчизняні ЗВО характеризуються неналежним рівнем матеріального забезпечення, відсутністю стимулів для підвищення якості, ефективності та продуктивності, низьким рівнем стипендій, виплатою їх обмеженому колу студентів тощо. Отже, в умовах глобальної конкурентоспроможності українські ЗВО за рівнем фінансового забезпечення поступаються країнам ОЕСР.

В умовах глобалізації, все більшої відкритості країн і кордонів, на ринку освітніх послуг в Україні поширюються пропозиції від зарубіжних ЗВО, а кількість громадян, які обирають освіту за кордоном стає все більшою, посилюється освітня міграція. Це підвищує ризики для вітчизняної освіти, зокрема, її вищого сегменту [9; 18]. Певним чином в умовах пандемії COVID 19 цей процес уповільнився. Водночас, проблема зниження конкурентоспроможності вітчизняної вищої освіти відносно іноземних ЗВО залишається гострою.

Важливим питанням стає працевлаштування випускників ЗВО. Білинець М. Ю. зазначає, що відсутність пропозицій від держави щодо вигідних умов співпраці з державними ЗВО для підприємств знижує зацікавленість потенційних роботодавців у працевлаштуванні випускників без досвіду роботи. Внаслідок низького рівня фінансування та матеріального забезпечення, державні ЗВО мають досить низьку якість навчальних матеріалів, невідповідність навчальних програм вимогам бізнесу, що також є одним із факторів уникнення ним співпраці із ЗВО [1, с. 139].

Обмеження бюджетних коштів в умовах макроекономічної нестабільності та зростання боргових проблем, потребує оптимізації видатків державного та місцевих бюджетів на вищу освіту. З урахуванням того, що низьке фінансове забезпечення не дозволяє впровадити позитивні зміни у освітній галузі, необхідно визначити напрями державної політики, які б сприяли збільшенню альтернативних, додаткових джерел фінансування вищої освіти, пошуку резервів їх потенційного зростання. З. Варналій зазначає, що “державна політика у галузі вищої освіти має враховувати стратегічні пріоритети розвитку країн та її національні інтереси. В цьому контексті фінансове забезпечення має бути тим стратегічним орієнтиром, завдяки якому буде реально здійснюватися розвиток системи вищої освіти” [3, с. 10]. Також важливим аспектом є проведення державою стабілізаційної політики, створення сприятливого інвестиційного клімату, збільшення кількості робочих місць, отже можливості працевлаштування випускників ЗВО. Належний інвестиційний клімат сприятиме запобіганню ситуацій, які сповільнюють розвиток загального економічного та соціального становища.

Доступність вищої освіти для населення залежить від рівня їх доходів та податкового навантаження на доходи населення. Так наприклад в 2019 році середньорічна заробітна плата в Україні становила 10497 грн., а сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство - 9670,2 грн., отже за рік можливо накопичити 9919, 4 грн. Середня ціна за навчання в ЗВО – 16,5 тис. грн. [7]. Таким чином, для населення України навіть за отримання середніх доходів і збереження середніх витрат вища освіта не є доступною. Тому податкова політика держави не має створювати надмірне навантаження на доходи населення, адже це хоч і створить додаткові надходження до бюджету в короткостроковій перспективі, але у подальшому

загальмує темпи економічного зростання, сприятиме тінізації певних видів діяльності і відповідно, надходження до бюджету будуть зменшуватися, що не дозволить збільшувати видатки на освітню галузь із бюджету. Тобто збільшення податкового навантаження не може бути потенційним джерелом фінансування вищої освіти.

Розвиток ЗВО у країнах Європи здійснюється у межах наданої автономії та в умовах існування рівної конкуренції, що поступово сприяло посиленню гнучкості університетів і більш ефективного реагування на вимоги суспільства [2]. У багатьох країнах світу досить поширеним є надання позик на отримання освіти. В Україні вже проведені необхідні реформи для надання пільгових кредитів [20], але такий вид кредитування не є користувальським популярністю в Україні. Великий вплив має імідж вітчизняної вищої освіти та загальноекономічна ситуація не дозволяє молодим студентам брати на себе додаткове навантаження. Держава також може сприяти поширенню освітнього кредитування шляхом розширення переліку умов, за яким можна зменшити суму кредиту, що підлягає поверненню, що підвищить привабливість таких кредитів. Привабливість кредитів також підвищить включення до суми кредиту вартості проживання у гуртожитку, витрат на харчування студента тощо.

Досвід європейських університетів свідчить, що при високій фінансовій автономії заклади освіти можуть отримувати додаткові надходження від надання консультативних послуг, надання приміщень в оренду. Комерціалізація наукових розробок є одним із чинників посилення фінансової автономії [5]. На підвищення фінансової автономії закладу також впливає можливість утримувати надлишок державних фінансових ресурсів без обмежень, здатність університетів розпоряджатися власним майном, здатність самостійно встановлювати рівень плати за навчання [8, с. 76].

З огляду на світовий досвід, формування благодійних фондів у сфері вищої освіти є потенційно вагомим фінансовим ресурсом розвитку ЗВО. На сьогодні ендавмент стає все більш поширеним в Україні, водночас, його потенційні можливості забезпечувати ЗВО додатковими фінансовими ресурсами все ще доволі обмежені. Так, найбільш розвинені країни мають університети з великим розміром ендавмент-фондів. Розмір ендавмент-фонду Гарвардського університету (США) складає більше ніж 35 млрд. дол. (приносить біля 30% доходів університету), Кембриджський університет (Велика Британія) має фонд у розмірі 8,1 млрд. дол., Торонтський університет (Канада) сформував близько 1,8 млрд. дол. ендавменту. Ендавмент Єльського університету (США) приносить біля 20% його загального доходу. В українських університетах суми благодійних внесків є набагато меншими. Для прикладу, благодійні внески КНУ ім. Т. Шевченка становили близько 25 млн. грн., у ЛНУ ім. Франка розмір благодійних внесків складає близько 15 млн. грн. з 2015 року. При Університеті банківської справи працює ендавмент «Фонд розвитку банківської освіти та науки» (розмір благодійних внесків у 2016-2010 роках не оприлюднювався). Також ендавмент-фонди створені у ряді інших ЗВО в Україні [11]. Водночас, суми надходжень в ендавмент-фонди українських ЗВО є доволі скромними порівняно із зарубіжними університетами. Для заснування, наповнення і зміцнення благодійних фондів необхідний час, а також формування передумов для їх заснування/поширення. Крім того, необхідно на законодавчому рівні розширити автономію університетів, що дозволить акумулювати більші фінансові ресурси [11, с. 62] і відповідно використовувати їх для покращення якості освітніх послуг, вдосконалення інфраструктури тощо.

Крім сприяння поширенню обізнаності населення про можливості освітніх кредитів, важливо створити підприємствам умови для співпраці з ЗВО, здійснення інвестицій у сферу освіти. Ефективним шляхом залучення приватного фінансування у освітню галузь та більш ефективного співробітництва ЗВО з підприємствами необхідним є створення державою пільгових умов для підприємств як роботодавців для випускників. Наприклад, зменшення ЄСВ до 10 %, або ж і взагалі звільнення від його сплати для випускників ЗВО на декілька років. Це створить більший попит на таких випускників. Підприємства навіть зможуть укладати угоди з ЗВО, інвестуючи додаткові фінансові ресурси чи надаючи гранти на навчання обдарованим студентам з наступним працевлаштуванням. Стабілізаційна політика має сприяти формуванню додаткового попиту на робочу силу на рику праці. Згідно з дослідженнями вчених, для забезпечення стійкого економічного зростання необхідно, щоб Міністерство фінансів тримало рівень державного боргу у дозволених межах, а Національний банк мав повну незалежність [16, с.11]. Тобто, накопичення державного боргу та посилення податкового навантаження в економіці не має бути потенційним джерелом збільшення фінансового забезпечення ЗВО, адже це сповільнить економічну динаміку. Отже, вагомий напрям вдосконалення фінансування освіти вбачаємо як в пошуку додаткових джерел фінансування за допомогою залучення приватних інвесторів, так і в пошуку залучення позабюджетних коштів та диверсифікації джерел, спонсорських, грантових коштів, міжнародних джерел допомоги ЗВО [18, с. 162].

Використання додатково залучених коштів у сферу вищої освіти має бути обґрунтованим [19, с. 30]. Оцінка зв'язку між ефективністю державних видатків на вищу освіту та ринком праці [20, с. 16], свідчить, що державне фінансування освітньої галузі може значно впливати на рівень добробуту населення. Саме тому для забезпечення ефективності витрачання бюджетних коштів доцільно запровадити здійснення моніторингу бюджетних асигнувань, посилити зв'язок між сумою видатків на вищу освіту та результатами, які демонструє певний ЗВО, вдосконалити контроль за виконанням стандартів підготовки фахівців. Необхідно прив'язати рівень фінансування до ефективності діяльності кожного окремого ЗВО [17, с. 9].

Політичні рішення не мають впливати на розвиток ЗВО, відлякувати потенційних іноземних інвесторів, заморожувати внутрішні господарські процеси та реалізацію бюджетних програм у сфері вищої освіти. У

більшості розвинутих країн саме сильна економічна система, яка історично сформована під впливом поступового розвитку ринкових відносин допомагає зосереджувати фінансові ресурси задля вирішення державних питань, в тому числі щодо фінансування освітньої галузі.

Варто враховувати особливості національної економіки – насамперед це потенційні резерви зменшення тіньової економіки, адже в Україні порівняно з іншими країнами рівень тіньової економіки є достатньо високим і становить 30-40 % (за різними методами розрахунку). В Угорщині і Польщі середній показник складає близько 25 % [10, с. 106]. Посилює тіньові процеси в країні низький рівень довіри населення до держави, що не дозволяє акумулювати більше коштів у державному та місцевих бюджетах і, відповідно, - здійснювати видатки на реалізацію державних програм, зокрема у сфері вищої освіти. Для детінізації бізнесу потрібно провести спрощення та переведення бюрократичних процедур щодо дозволу на здійснення підприємницької діяльності в режим онлайн, сприяти реформуванню судової системи тощо.

Важливим напрямом державної фінансової політики має бути створення економічних стимулів для підвищення якості освітніх послуг. Насамперед, по мірі розширення фінансової автономії ЗВО, доцільно використовувати стимулюючі заходи до підвищення ефективності та якості освітньої та наукової діяльності.

Висновки. Таким чином, недостатнє фінансування ЗВО в Україні не дозволяє підвищувати якість освітніх послуг і проводити належне реформування у сфері вищої освіти. Всі складові державної фінансової політики мають бути спрямовані на забезпечення стабілізації економічних процесів шляхом проведення виваженої податкової політики, яка не буде стримувати активність бізнесу збільшенням податкового тиску; дієвої бюджетної політики, спрямованої на поступове погашення боргу та утримання його у законодавчо допустимих межах, а також на оптимізацію видатків державного і місцевих бюджетів; інвестиційної політики, яка базується на формуванні сприятливого інвестиційного клімату і залученні приватних інвесторів у сферу вищої освіти.

Важливим є посилення таких векторів державної політики розвитку ЗВО в Україні: по-перше, розширення їх фінансової автономії як чинника, що сприятиме підвищенню відповідальності за ефективне використання власних та залучених коштів; по-друге, - інституційне забезпечення механізму надання освітніх грантів, стимулювання розширення грантового фінансування навчання обдарованої молоді бізнесом; по-третє, посилення державного фінансового контролю за результативним використанням ЗВО бюджетних коштів у аспекті підвищення якості освіти та ефективного функціонування.

Окреслені напрями державної фінансової політики, спрямовані на забезпечення стабільності зовнішнього середовища і збільшення фінансування здобуття вищої освіти у розрахунку на одну особу, що отримує освітні послуги, а також створення економічних стимулів для працівників у сфері вищої освіти і бізнесу сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців, появи наукових досліджень світового рівня, інноваційному розвитку держави. Підвищення ефективності використання бюджетних коштів у сфері вищої освіти є перспективою подальших досліджень.

Список використаних джерел.

1. Білінець, М. Ю. Система фінансування вищої освіти: теоретичний аспект. *Підприємництво та інновації*. 2019. Вип. 9. С. 136-41
2. Боголіб Т. Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення. *Економіст*. 2015. № 8. С. 1-6.
3. Варналій З.С. Фінансове забезпечення вищих навчальних закладів України – справа державна (присвячено пам'яті Т.М. Боголіб). *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький*, 2018. Вип. 36/1. С. 9–17.
4. Коваленко Ю. М., Вітренко Л. О. Фінансування закладів вищої освіти в Україні та пошук альтернативних джерел. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2020. URL: <http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs2/article/view/418/591>.
5. Лютий І. О., Білявська О. Б., Поляновський Г. А. Фінансова автономія університетів: історичний огляд та міжнародний досвід. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Економіка*. 2020. №18(46). С. 68–78.
6. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.11.2020 р.).
8. МОН: Вартість контрактного навчання має відповідати фактичним витратам університету. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-vartist-kontraktного-navchannya-maye-vidpovidati-faktichnim-vitratam-universitetu>
9. Петрова Я. І. Фінансові аспекти розвитку вищої освіти в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 2. С. 158-163
10. Полторак А. С. Тіньова економіка як внутрішня загроза фінансовій безпеці України. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2019. № 3 (9). С. 104-111.
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку пільгового кредитування для здобуття професійно-технічної та вищої освіти»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2018-п> (дата звернення: 09.12.2020)

12. Тулай О.І. Сучасна проблематика бюджетного фінансування охорони здоров'я, освіти, соціального захисту і соціального забезпечення. Формування фінансового механізму сталого розвитку України: монографія. За ред. д-ра екон. наук, проф. О.П.Кириленко та д-ра екон. наук, доц. О.І.Тулай. Тернопіль, ТНЕУ, 2017. С.170-177.
13. Чугунов І., Качула С. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку. *Вісник КНТЕУ*. 2020. №2. С. 87-98. DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019\(124\)07](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019(124)07)
14. Чугунов І., Козарезенко Л. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № С. 116-132.
15. Ящук Т. А. Механізм фінансування закладів вищої освіти в умовах нестабільності ринку освітніх послуг : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.03. Київ, 2019. 24 с.
16. Anelí Bongers & Carmen Díaz-Roldán. Stabilization Policies and Technological Shocks: Towards a Sustainable Economic Growth Path, Sustainability, MDPI, 2019. Open Access Journal, vol. 11(1), pages 1-19,
17. Al-Samarrai, Samer; Cerdan-Infantes, Pedro; Lehe, Jonathan. Mobilizing Resources for Education and Improving Spending Effectiveness : Establishing Realistic Benchmarks Based on Past Trends. Policy Research Working Paper;No. 2019. Paper;No. 8773. World Bank, Washington, DC. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31399>.
18. Lysiak L., Portna O., Petrova Ya. Financial supply for higher education in Ukraine: real and potential sources. *The Potential of Modern Science*. Science Publishing, London, United Kingdom. 2019. Vol. 2. P.128-145.
19. Education at a Glance 2020: OECD Indicators URL: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en
20. Mimingou E. W. Quality Education and the Efficiency of Public Expenditure : A Cross-Country Comparative Analysis. Policy Research Working Paper;No. 9077. 2019. World Bank, Washington, DC. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33021>.

References.

1. Bilinets', M. Yu. (2019), "Higher education financing system: theoretical aspect", *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, vol. 9, pp. 136-41.
2. Boholib, T. (2015), "Financial support of the educational sector of Ukraine: existing problems and prospects of solution", *Ekonomist*, vol. 8, pp. 1-6.
3. Varnalij, Z.S. (2018), "Financial support of higher educational institutions of Ukraine is a state affair (dedicated to the memory of T.M. Bogolib)", *Ekonomichnyj visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj*, vol. 36/1, pp. 9-17.
4. Kovalenko, Yu. and Vitrenko, L. (2020), "Financing of higher education institutions in Ukraine and search for alternative sources", *Zbirnyk naukovykh prats' Universytetu derzhavnoi fiskal'noi sluzhby Ukrainy*, available at: <http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs2/article/view/418/591> (Accessed 20 December 2020).
5. Liutyj, I. Biliavs'ka, O. and Polianovs'kyj, H. (2020), "Financial autonomy of universities: a historical overview and international experience", *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademii". Seriya Ekonomika*, vol. 18(46), pp. 68-78.
6. Official site of the State Treasury Service of Ukraine (2020), available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (Accessed 20 November 2020).
7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2020), available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 20 November 2020).
8. Ministry of Education and Science of Ukraine (2020), "The cost of contract training should correspond to the actual costs of the university", available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-vartist-kontraktного-navchannya-maye-vidpovidati-faktichnim-vitratam-universitetu> (Accessed 20 November 2020).
9. Petrova, Ya. I. (2018), "Financial aspects of higher education development in Ukraine ", *Naukovyj pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 2, pp. 158-163.
10. Poltorak, A. S. (2019), "Shadow economy as an internal threat to Ukraine's financial security", *Ekonomichnyj zhurnal Odes'koho politekhnichnoho universytetu*, vol. 3 (9), pp. 104-111.
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution "On approval of the Procedure for preferential lending for vocational and higher education", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2018-p> (Accessed 20 November 2020).
12. Tulaj, O.I. (2017), "Current issues of budget financing of health care, education, social protection and social security", *Formuvannia finansovoho mekhanizmu staloho rozvytku Ukrainy [Formation of the financial mechanism of sustainable development of Ukraine]*, TNEU, Ternopil', Ukraine, pp.170-177.
13. Chuhunov, I. and Kachula, S. (2020), "State financial policy to ensure social development", *Visnyk KNTEU*, vol.2, pp. 87-98. DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019\(124\)07](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019(124)07).
14. Chuhunov, I. and Kozarezenko, L. (2017), "State financial regulation of human potential development ", *Visnyk KNTEU*, vol. 3, pp. 116-132.
15. Yaschuk, T. A. (2019), " The mechanism of financing higher education institutions in the conditions of instability of the market of educational services ", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.
16. Bongers A. & Díaz-Roldán C. (2019), "Stabilization Policies and Technological Shocks: Towards a Sustainable Economic Growth Path, Sustainability", MDPI, Open Access Journal, vol. 11(1), pp. 1-19.

17. Al-Samarrai, S. Cerdan-Infantes, P. and Lehe, J. (2019), “Mobilizing Resources for Education and Improving Spending Effectiveness: Establishing Realistic Benchmarks Based on Past Trends”, Policy Research Working Paper, vol. 8773. World Bank, Washington, DC, available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31399>(Accessed 20 November 2020).
18. Lysiak, L. Portna, O. and Petrova, Ya. (2019), “Financial supply for higher education in Ukraine: real and potential sources”, *The Potential of Modern Science*, Science Publishing, London, United Kingdom, vol. 2, pp.128-145.
19. OECD Indicators (2020), “Education at a Glance 2020”, available at: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en (Accessed 20 November 2020).
20. Miningou, E. W. (2019), “Quality Education and the Efficiency of Public Expenditure : A Cross-Country Comparative Analysis”, Policy Research Working Paper, vol. 9077, World Bank, Washington, DC, available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33021> (Accessed 20 November 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.12.2020 р.